

ŚLEDZTWO W SPRAWIE ZAGŁADY PACJENTÓW SZPITALI PSYCHIATRYCZNYCH NA TERENIE KRAJU WARTY W LATACH 1939–1945

Zagładę szpitali psychiatrycznych na terenie Kraju Warty hitlerowskie władze okupacyjne rozpoczęły w listopadzie 1939 r. Wcześniej, we wrześniu i październiku 1939 r., zakłady psychiatryczne na tym terenie były przejmowane z rąk administracji polskiej przez władze niemieckie. Wraz z przejściem zakładów następowały zmiany: na stanowiska dyrektorów, kierowników administracyjnych i nadpielęgniarzy angażowano Niemców przybyłych z Rzeszy. Zwolniono część personelu medycznego i pielęgniarskiego, ograniczono stosowanie leków i wydano zakaz zwalniania chorych z zakładów.

W przejętych zakładach psychiatrycznych sporządzono listy pacjentów, jak to określano, „do ewakuacji”, będące podstawą do wywożenia chorych, a następnie ich uśmiercania.

Akcją uśmiercania pacjentów szpitali psychiatrycznych zajmowała się specjalna jednostka funkcjonariuszy Tajnej Policji Państwowej w Poznaniu, dowodzona przez Hauptsturmführera Herberta Langego. Jednostkę tę nazywano „SS – Sonderkommando Lange”. Oprócz funkcjonariuszy SS przydzielono do niej grupę więźniów z Fortu VII, między innymi Henryka M., skazanego przez Sąd Okręgowy w Koninie 6 lipca br. na osiem lat pozbawienia wolności za udział w zbrodniach ludobójstwa w obozie zagłady w Chełmnie nad Nerem.

Początkowo chorych z zakładów psychiatrycznych uśmiercano w bunkrze w Forcie VII w Poznaniu. Ofiary zamykano w bunkrze, którego otwory więźniowie uszczelniali gliną. Następnie do wnętrza doprowadzano gaz z butli stojącej przed bunkrem. Po krótkim czasie zwłoki zagazowanych pacjentów były wyciągane z bunkra i ładowane na samochody przez grupę więźniów Fortu VII. Inna grupa chowała je w masowych grobach w lesie koło Obornik. W ten sposób uśmiercono około 1000 pacjentów z Zakładu Psychiatrycznego w Owińskach oraz 27 pacjentów z Oddziału dla Umysłowo Chorych Szpitala Miejskiego w Poznaniu.

Akcja uśmiercania chorych z innych zakładów psychiatrycznych odbywała się już przy zastosowaniu samochodu – komory gazowej, specjalnie przystosowanego do zatruwania tlenkiem węgla. Chorych ładowano na samochody ciężarowe kryte brezentem, by następnie w lesie, w miejscach uprzednio wyznaczonych, wprowadzić ich do samochodu – komory gazowej. Więźniowie polscy wyładowywali później zwłoki zagazowanych z komory gazowej i grzebali w zbiorowych mogiłach. Po zakończeniu akcji cały teren maskowano trawą i małymi drzewami.

W wyżej opisanym sposobie zamordowano 1200 pacjentów z Zakładu Psychiatrycznego w Dziekanowie.

Od listopada 1939 r. do czerwca 1940 r. hitlerowskie władze okupacyjne uśmierciły łącznie około 4000 pacjentów szpitali psychiatrycznych, w tym kilkadziesiąt dzieci. Uśmiercano nie tylko psychicznie chorych, ale także starców i dzieci ociemniałe z Miejskich Zakładów Opiekuńczych.

Akcję zagłady pacjentów zakładów psychiatrycznych władze niemieckie utrzymywały w ścisłej tajemnicy. Dyrekcje tych zakładów informowały zgłaszające się rodziny, że pacjent zmarł i został pochowany albo został przewieziony do innego zakładu psychiatrycznego. Celem zatarcia śladów popełnionych zbrodni w 1943 r. i w 1944 r. hitlerowcy z „SS – Sonderkommando Lange”, przy pomocy grupy więźniów żydowskich i polskich, odkopali zwłoki pomordowanych i spalili je.

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu prowadzi śledztwo w sprawie mordu dokonanego na pacjentach szpitali psychiatrycznych w Gnieźnie, Kochanówce koło Łodzi, w Warcie oraz mordu na pacjentach Zakładu Specjalnego w Bojanowie i z Oddziału dla Umysłowo Chorych Szpitala Miejskiego w Poznaniu.

Materiały dotyczące pacjentów innych szpitali psychiatrycznych, zakładów dla upośledzonych i domów opieki na terenie byłego Kraju Warty (w Kościanie, Gostyninie, Owińskach, Osiecznej, Śremie) wyłączone do odrębnych postępowań i zawieszono, z uwagą na przekazanie wybranych dokumentów do centralnej Instytucji Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych Zarządów Wymiaru Sprawiedliwości Krajów Związkowych Republiki Federalnej Niemiec w Ludwigsburgu, z wnioskami o ściganie sprawców zbrodni.

